

CONSILIUL LEGISLATIV

AVIZ

referitor la propunerea legislativă pentru modificarea și completarea Legii învățământului preuniversitar nr. 198/2023, modificarea și completarea Legii nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare, completarea Legii nr. 272/2004, cu modificările și completările ulterioare, pentru completarea Legii nr. 60/1991, cu modificările și completările ulterioare și pentru modificarea și completarea Legii nr. 69/2000, cu modificările și completările ulterioare

Analizând propunerea legislativă pentru modificarea și completarea Legii învățământului preuniversitar nr. 198/2023, modificarea și completarea Legii nr. 504/2002, cu modificările și completările ulterioare, completarea Legii nr. 272/2004, cu modificările și completările ulterioare, pentru completarea Legii nr. 60/1991, cu modificările și completările ulterioare și pentru modificarea și completarea Legii nr. 69/2000, cu modificările și completările ulterioare (b617/25.11.2024), transmisă de Secretarul General al Senatului cu adresa nr. XXXV/4999/27.11.2024 și înregistrată la Consiliul Legislativ cu nr. D1292/27.11.2024,

CONSILIUL LEGISLATIV

În temeiul art. 2 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 73/1993, republicată, și al art. 29 alin. (4) din Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Legislativ,

Avizează negativ propunerea legislativă, pentru următoarele considerente:

1. Propunerea legislativă are ca obiect de reglementare modificarea/completarea următoarelor acte normative:

- Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023;

- Legea audiovizualului nr. 504/2002;
- Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului;
- Legea nr. 60/1991 privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice;
- Legea educației fizice și sportului nr. 69/2000.

Potrivit Expunerii de motive, „într-o lume în care valorile tradiționale sunt deseori puse sub semnul întrebării, această lege vine să protejeze integritatea morală și biologică a societății, prin reglementarea promovării unor comportamente și ideologii care pot afecta dezvoltarea sănătoasă a minorilor. În mod specific, legea propune restricții clare asupra diseminării conținutului care promovează sau normalizează comportamente ce contravin rolurilor biologice și naturale ale bărbatului și femeii”.

2. Prin obiectul său de reglementare, propunerea legislativă se încadrează în categoria legilor organice, fiind incidente prevederile art. 73 alin. (3) lit. n) din Constituția României, republicată, iar în aplicarea prevederilor art. 75 alin. (1) din Legea fundamentală, prima Cameră sesizată este Camera Deputaților.

3. Precizăm că, prin avizul pe care îl emite, Consiliul Legislativ nu se pronunță asupra oportunității soluțiilor legislative preconizate.

4. Semnalăm că **o propunere legislativă cu obiect similar de reglementare a fost înregistrată la Senat cu numărul b465/2024 și a fost avizată negativ/nefavorabil** de Consiliul Național al Audiovizualului, Consiliul Economic și Social, Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării și Consiliul Legislativ. În cazul respectivei propuneri legislative, **plenul Senatului a aprobat trimiterea acesteia la Camera Deputaților, ca primă Cameră sesizată**, urmare a primirii avizului Comisiei pentru constituționalitate nr. 3498 din 12.11.2024.

5. Menționăm, totodată, că o propunere legislativă pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011 (Pl-x nr. 617/2019, respectiv L87/2020), care viza inclusiv aspecte ce se înscriu în sfera de reglementare a prezentei inițiative legislative, a rămas în reexaminare la Camera Deputaților la solicitarea Președintelui României, în urma **Deciziei Curții Constituționale nr. 907/2020, prin care a fost admisă obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor propuse pentru art. 7 alin. (1) lit. e) din lege, având următorul cuprins:**

„Art. 7. - (1) În unitățile, în instituțiile de învățământ și în toate spațiile destinate educației și formării profesionale, inclusiv în unitățile care oferă educație extrașcolară, sunt interzise:

(...)

e) **activitățile în vederea răspândirii teoriei sau opiniei identității de gen, înțelesă ca teoria sau opinia că genul este un concept diferit de sexul biologic și că cele două nu sunt întotdeauna aceleași**”.

Precizăm că, în ceea ce privește propunerea legislativă menționată, în Raportul comun din 27.02.2024 al Comisiei de învățământ și al Comisiei de constituționalitate din Camera Deputaților, membrii celor două comisii au propus plenului Camerei respingerea acesteia.

6. Deși inițiatorii afirmă cu justete, în **Expunerea de motive**, că „familia formată din bărbat și femeie rămâne pilonul central al oricărei societăți” și că „statul are obligația de a proteja copiii împotriva oricărei forme de exploatare care ar putea afecta sănătatea, moralitatea sau dezvoltarea lor normală”, inclusiv prin „prevenirea expunerii minorilor la conținuturi care ar putea dăuna dezvoltării lor psihice, morale sau sociale”, unele dintre argumentele care fundamentează prezenta propunere legislativă sunt contradictorii sau contravin jurisprudenței constituționale ori rezultatelor cercetării științifice.

În acest sens, facem trimitere la afirmații precum „această lege vine să protejeze integritatea (...) biologică a societății” și „propune restricții clare asupra diseminării conținutului care promovează sau normalizează comportamente ce contravin rolurilor biologice și naturale ale bărbatului și femeii”. Prin Decizia nr. 907/2020 anterior menționată, Curtea Constituțională a reținut că, prin norma criticată, „*stereotipiile de gen apar ridicate la nivel de lege (în spațiile unde se desfășoară procesul de învățământ), fiind sancționate opiniile contrare*”, iar „*soluția legislativă cu acest conținut este considerată contrară normelor constituționale*”.

Pe de altă parte, în pofida interdicțiilor pe care prezenta propunere legislativă le instituie, în instrumentul de prezentare și motivare inițiatorii precizează în schimb că „există mai multe studii care ridică îngrijorări legate de potențialele riscuri” și că acestea „pun accent mai ales pe necesitatea unei discuții adaptate vârstei și atent contextualizate pe aceste subiecte, decât pe interdicții generale”, iar „în ceea ce privește subiectele legate de sexualitate, identitate de gen și orientare sexuală, educația trebuie să fie atent adaptată la vârsta și capacitatea de

înțelegere a copiilor, pentru a nu le afecta percepția asupra lor înșiși și a lumii înconjurătoare”.

Referitor la afirmația potrivit căreia „toleranța nu trebuie să ajungă la cote care să amenințe sănătatea axiologică și demnitatea ființelor umane în România”, chiar dacă „România se prevalează de art. 20, alin. (2) din Constituția României”, semnalăm că în această privință Curtea Constituțională a reținut, prin decizia antereferită, că *„evoluțiile normative la nivel național, al Consiliului Europei, al UE, reflectate în jurisprudența Curții Constituționale, CEDO, Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE), susțin și evidențiază faptul că identitatea de gen/egalitatea de gen reprezintă mai mult decât sexul biologic/diferențele biologice, combătând, din această perspectivă, stereotipiile de gen atașate abordării tradiționale a rolurilor femeii și bărbatului în societate. Statul român și-a asumat, de aproape două decenii, prin norme exprese, această viziune, România fiind racordată la evoluțiile internaționale în materie prin dispozițiile art.20 din Constituție, care stabilesc prioritatea celor mai înalte standarde de protecție a drepturilor fundamentale”*.

Pe de altă parte, expresii precum „indivizii umani biologici să ajungă să fie orice altceva decât determinați biologic heterosexuali” sau „triumful naturii biologice a ființelor umane în detrimentul unor practici contrare dualismului și determinismului biologic dintre bărbat și femeie” nu iau în considerare aspectele de natură științifică, care sunt rezultatul cercetărilor din domeniul medical. Astfel, literatura de specialitate din domeniu¹⁾ precizează că *„sexul desemnat la naștere se stabilește pe baza organelor genitale (masculin, feminin sau hermafrodit/intersexual), cromozomi și hormoni”* și că *„trebuie să se facă diferența între noțiunile de sex, identitate de gen și expresie de gen, întrucât sunt entități distincte”*.

7. Ca observație cu caracter general, precizăm că propunerile de modificare/completare a celor cinci acte normative ridică o serie de probleme din punct de vedere constituțional. Deși aparent intenția este aceea de protejare a unor valori sociale, precum protecția minorilor, acestea sunt de natură să genereze în fapt o serie de restricții asupra

¹ „Disforia de gen la copil și adolescent – o afecțiune îndepărtată de practica pediatrică?” - Mirela Silvia Iancu^{1,2}, Ana-Maria Davițoiu^{1,2}, Sorina Chindriș^{1,2}, Iulia Florentina Țincu^{1,2}, Monica Livia Gheorghiu^{1,3}, Doina Anca Pleșca^{1,2} (1 - Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila“, 2 - Spitalul Clinic de Copii „Dr. Victor Gomoiu“, 3 - Institutul Național de Endocrinologie „C.I. Parhon“). Revista Română de Pediatrie, Volumul LXIX, Nr. 4, An 2020.

drepturilor fundamentale ale unor grupuri vulnerabile și să promoveze discriminarea împotriva acestora.

Propunerile contravin mai multor articole din Constituția României și sunt incompatibile cu angajamentele internaționale asumate de România, respectiv Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene și Convenția ONU privind Drepturile Copilului.

De asemenea, proiectul nu respectă cerințele de **claritate, precizie și previzibilitate** impuse de normele de tehnică legislativă, așa cum vom arăta în continuare, fiind susceptibil și din această perspectivă de încălcarea **art. 1 alin. (5) din Constituție**, referitor la obligativitatea respectării legii, în componenta referitoare la calitatea acesteia.

Așa cum a reținut Curtea Constituțională prin Decizia nr. 619/2016, *„una dintre cerințele principiului respectării legilor vizează calitatea actelor normative. Așadar, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, respectiv să fie clar, precis și previzibil.”*.

Analizând proiectul din perspectiva respectării acestor cerințe, constatăm că acesta utilizează termeni mult prea generali sau cu caracter echivoc, creând premisele aplicării discreționare a dispozițiilor propuse, cu consecința afectării drepturilor și libertăților fundamentale.

Pe de altă parte, propunerea legislativă nu este însoțită *„de o evaluare preliminară a impactului noilor reglementări asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”*, așa cum cere art. 7 alin. (3¹) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative.

8. În ceea ce privește învățământul preuniversitar, **Legea nr. 198/2023** prevede că acesta are ca finalitate principală formarea competențelor, înțelese ca ansamblul multifuncțional și transferabil de cunoștințe, abilități și atitudini, necesare pentru *„dezvoltarea sensibilității față de problematica umană, față de valorile moral-civice”*, dar și pentru *„formarea unei concepții de viață, bazate pe valorile umaniste și științifice”*, precum și pentru *„respectarea demnității, a toleranței și a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”*.

În acest scop, personalul didactic are obligația de a colabora și de a construi un *„parteneriat cu familia în procesul de educație a elevului pentru dezvoltarea fizică, intelectuală și morală”* și de a asigura, în același timp, *„respectarea diversității pentru a genera elevilor atitudini incluzive și tolerante”*.

Convenția ONU privind Drepturile Copilului, ratificată de România prin Legea nr. 18/1990, prevede la art. 14 alin. (1) și (2) că „*Statele părți vor respecta dreptul copilului la libertatea de gândire, de conștiință și religie*”, precum și „*drepturile și obligațiile părinților sau, după caz, ale reprezentanților legali ai copilului de a-l îndruma în exercitarea dreptului sus-menționat, de o manieră care să corespundă capacităților în formare ale acestuia*”.

Raportat la jurisprudența constituțională, soluțiile legislative preconizate pentru modificarea și completarea Legii nr. 198/2023 sunt susceptibile de încălcarea **art. 26, art. 29, art. 16 alin. (1), art. 30 alin. (1) și (2) și art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție**, așa cum vom detalia în continuare.

În primul rând, constatăm că soluțiile legislative preconizate prin proiect au la bază premisa că orice alte relații între persoane, cu excepția celor considerate „tradiționale”, sunt, prin natura lor, dăunătoare societății. În acest sens, în expunerea de motive se reține că „a ajuns să fie o **axiomă** ideea conform căreia ideologia LGBTQIA+ **dăunează** nu numai copiilor, ci **inclusiv rasei umane**. În acest caz, se poate pune problema întinderii acestui fenomen, astfel încât, în 10 sau 15 ani, să avem o populație majoritar homosexuală sau dereglată sexual. Din această cauză, statul este obligat să protejeze societatea de ideologii sau fapte care nu numai că îi contravin bunelor moravuri, dar chiar o redirecționează într-un sens **autodistructiv**. În acest caz, copiii se impune a fi protejați cu precădere”.

Această premisă este contrară considerentelor reținute de Curtea Constituțională în **Decizia nr. 534/2018**, potrivit căreia „*relația pe care o are un cuplu format din persoane de același sex intră în sfera noțiunii de «viață privată», precum și a noțiunii de «viață de familie», asemenea relației stabilite într-un cuplu heterosexual, fapt ce determină incidența protecției dreptului fundamental la viață privată și de familie, garantat de art. 7 din Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene, de art. 8 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și de **art. 26 din Constituția României**”.*

Prin urmare, ar fi exclus ca acest tip de relații între persoane de același sex să beneficieze de protecție constituțională dacă ele ar fi dăunătoare prin natura lor.

În al doilea rând, proiectul restricționează discuțiile și dezbaterile în școli pe tema diversității relațiilor interpersonale existente în societate, pe baza căreia copiii își pot forma liber propriile convingeri.

Potrivit **art. 29 alin. (1) din Constituție**, „*libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale*”, iar potrivit **alin. (2)** al aceluiași articol „*libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc*”.

Astfel, prin decizia menționată, Curtea Constituțională a statuat că „*libertatea conștiinței presupune, în esență, posibilitatea persoanei de a avea și a exprima public concepția sa despre lumea înconjurătoare. Formarea acestei concepții se realizează sub influența a numeroși factori pe parcursul vieții individului, cadru în care sistemul de învățământ are un rol esențial. (...) Concepția de viață nu poate fi «prescrisă» sau impusă de către stat prin stabilirea ca adevăruri absolute a unor idei și interzicerea, de plano, a oricărui demers de cunoaștere a eventualelor alte opinii/teorii existente în privința aceluiași subiect, cu atât mai mult atunci când asemenea opinii/teorii sunt promovate/susținute din punct de vedere științific și legal, marcând evoluții ale societății la un moment dat. (...) Or, prin textul de lege criticat este interzisă orice activitate de cunoaștere/exprimare în mediul educațional organizat a teoriilor/opiniilor vizând identitatea de gen diferite de cea stabilită de către stat. Aceasta echivalează cu constrângerea, atât a tinerilor, cât și a cadrelor didactice, de a adopta și exprima - în spațiile destinate învățământului - doar opinia promovată și recunoscută de stat prin lege, potrivit căreia genul este identic cu sexul biologic, constrângere incompatibilă, de plano, cu libertatea conștiinței, astfel cum este definită de textul constituțional menționat. (...)*”

Curtea Constituțională reține că, prin cadrul normativ creat în privința organizării educației, statul nu trebuie să desconsidere persoana, cu toată complexitatea inerentă acestui concept, și să o plaseze într-un plan secund față de eventuala dorință a statului de a impune o anumită idee. Altfel spus - cu referire la prezenta cauză - dorința statului, prin autoritățile sale, de a promova la un moment dat o concepție privitoare la noțiunile de «sex» și «gen» nu trebuie să se transforme într-un act de impunere și de sancționare a demersurilor de cunoaștere/aducere la cunoștință a opiniilor existente cu referire la această temă, adică un act constrângător al libertății conștiinței, ca dimensiune inerentă a demnității umane”.

De asemenea, soluțiile legislative preconizate pentru modificarea și completarea Legii învățământului preuniversitar nr. 198/2023 sunt

susceptibile și de încălcarea prevederilor constituționale ale **art. 16 alin. (1)** referitoare la **principiul egalității cetățenilor în fața legii**, în coroborare cu cele ale **art. 32** privind **asigurarea accesului la învățatură** și cu cele ale **art. 49** privind **protecția copiilor și a tinerilor**.

În acest sens, Curtea Constituțională a reținut în **Decizia nr. 907/2020** că *„În lumina principiului egalității (...), în corelație cu dreptul la învățatură și protecția copiilor și a tinerilor, acestora trebuie să li se asigure, fără nicio discriminare, posibilitatea de a cunoaște și studia teorii, idei, concepte în acord cu evoluțiile societății, fără constrângeri de natură a cenzura libertatea lor de gândire și de exprimare. (...) Problematika identității de gen este prezentă nu doar în dezbaterile teoretice, ci și în legislații și într-o bogată jurisprudență la nivel european, iar **interzicerea informării cu privire la aceasta apare ca o încălcare nejustificată a accesului egal la educație al tinerilor din România**”.*

Totodată, soluțiile legislative preconizate sunt susceptibile de a aduce atingere și dispozițiilor **art. 30 alin. (1) și (2)** din **Constituție**, referitoare la libertatea de exprimare și la interzicerea cenzurii.

În acest sens, prin **Decizia nr. 907/2020**, Curtea Constituțională, făcând trimitere la jurisprudența sa, precum și la jurisprudența CEDO, a amintit că *„libertatea conștiinței implică, inevitabil, și libertatea de exprimare, care face posibilă exteriorizarea, prin orice mijloace, a gândurilor, a opiniilor, a credințelor religioase sau a creațiilor spirituale de orice fel».* (Decizia nr. 485 din 6 mai 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 431 din 9 iunie 2008). Referitor la conținutul ideilor, opiniilor ce pot fi exprimate la un moment dat, CEDO a statuat, în legătură cu interpretarea art. 10 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, că *libertatea de exprimare constituie unul dintre fundamentele unei societăți democratice și una dintre condițiile de bază pentru progresul ei și pentru împlinirea fiecărui individ* (Hotărârea din 25 octombrie 2018 în Cauza E.S. împotriva Austriei). *«Libertatea de exprimare consacrată prin art. 10 este valabilă, sub rezerva paragrafului 2, nu numai pentru „informații” sau „idei” primite favorabil sau considerate ca inofensive ori indiferente, dar și pentru cele care frapează, șochează sau îngrijorează»* (a se vedea, printre altele, Hotărârea din 7 decembrie 1976 pronunțată în Cauza Handyside împotriva Regatului Unit, paragraful 49, și Hotărârea din

23 septembrie 1994 pronunțată în Cauza Jersild împotriva Danemarcei, paragraful 37). (...).

Curtea reține că interzicerea accesului la cunoașterea unei opinii și a exprimării în această privință numai pentru că nu concordă cu cea a statului asupra unei problematici - în speță, identitatea de gen - apare din această perspectivă ca o încălcare evidentă a libertății de exprimare într-o societate democratică, neputând fi încadrată în niciuna dintre limitele consacrate de textul constituțional de referință. Or, «întrucât limitele impuse libertății de exprimare sunt ele însele de rang constituțional, stabilirea conținutului acestei libertăți este de strictă interpretare, nicio altă limită nefiind admisă decât cu încălcarea literei și spiritului art. 30 din Constituție». (A se vedea Decizia nr. 629 din 4 noiembrie 2014, precitată, paragraful 48, și Decizia nr. 650 din 25 octombrie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 97 din 7 februarie 2019)».

De asemenea, apreciem că soluțiile legislative preconizate sunt susceptibile și de încălcarea dispozițiilor **art. 1 alin. (3) și alin. (5) din Constituție** referitoare la **statul de drept și la respectarea Constituției și a legilor**, precum și ale **art. 20 alin. (2)** privind **prioritatea reglementărilor internaționale în materia drepturilor fundamentale ale omului**.

Prin **Decizia nr. 907/2020, Curtea Constituțională** a reținut că „legislația română reglementează efecte juridice ale schimbării sexului prin art. 4 alin. (2) lit. l) din Ordonanța Guvernului nr. 41/2003 privind dobândirea și schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanelor fizice. (...).

Legea nr. 202/2002 privind egalitatea de șanse și de tratament între femei și bărbați, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 326 din 5 iunie 2013, distinge între noțiunile de «sex» și «gen» prin dispozițiile art. 4 lit. d²) și d³), introduse prin art. I pct. 3 din Legea nr. 229/2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 749 din 7 octombrie 2015. (...)

Definiția noțiunii de «gen» apare și în Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011, ratificată prin Legea nr. 30/2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 224 din 25 martie 2016. (...).

Curtea reține că noțiunea de «gen» are o sferă mai largă decât cea de «sex»/sexualitate în sens strict biologic, întrucât încorporează elemente complexe de natură psihosocială. Astfel, dacă noțiunea de

«sex» este circumscrisă caracterelor biologice care marchează deosebirea dintre bărbați și femei, noțiunea de «gen» se referă la un ansamblu de trăsături psihologice și socioculturale. (...) Conștientizarea apartenenței sexuale a individului apare astfel ca o componentă în cadrul identificării de gen, însă factorii biologici sunt completați de cei sociali, identitatea de gen incluzând-o pe cea sexuală și adaptând-o solicitărilor sociale. Statul român a consacrat legislativ această viziune/abordare, asumându-și obligații ce vizează, în esență, combaterea stereotipiilor de gen și realizarea efectivă a principiului egalității și nediscriminării. (...).

Deopotrivă în temeiul dreptului Uniunii Europene (UE), promovarea egalității de gen și combaterea discriminării pe criterii de sex sunt problematice dezvoltate atât la nivel normativ, cât și jurisprudențial. Astfel, potrivit Tratatelor UE, protecția împotriva discriminării bazate pe sex a fost și a rămas o funcție fundamentală a Uniunii Europene, iar egalitatea de gen este o «valoare fundamentală» (articolul 2 din TUE) și un «obiectiv» (articolul 3 din TUE) al Uniunii. Gradul de acceptare a importanței sociale și economice a asigurării egalității de tratament a fost întărit prin poziția centrală pe care a primit-o în Carta drepturilor fundamentale a UE”.

Prin urmare „legislația României interzice discriminarea pe criterii de orientare sexuală, cuprinde soluții legislative pentru situații vizând schimbarea de sex, distincția între noțiunile de «sex» și «gen», așadar, dispoziții clare și în concordanță cu obligațiile asumate de România ca parte semnatară a unor tratate internaționale referitoare la domeniul materiei «identității de gen». Tot astfel, sistemul normativ intern este racordat, prin intermediul art. 20 din Constituție, cadrului normativ internațional în materia drepturilor omului și interpretării evolutive date de instanțe internaționale precum CEDO, consacrand prioritatea celor mai înalte standarde privind drepturile fundamentale. Prin intermediul art. 148 din Constituție, normele europene obligatorii au prioritate în situația în care sunt contrare celor interne. În acest context, interzicerea prin lege a exprimării și cunoașterii în unitățile de învățământ a problematicei identității de gen altfel decât ca identitate între gen și sexul biologic echivalează cu promovarea unor soluții normative ce se exclud reciproc, fiind de natură să creeze un cadru normativ confuz și contradictoriu, contrar cerințelor de calitate a legii impuse de art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție”.

În ceea ce privește definirea expresiei „orientări sexuale netradiționale”, considerăm că aceasta este lipsită de acuratețe întrucât

orientarea sexuală reprezintă o caracteristică a unei persoane de a simți atracție față de persoane de un anumit sex, și nu o „concepție” sau o „noțiune”. Totodată, folosirea expresiei respective poate avea drept consecință perpetuarea stereotipurilor și stigmatizării față de o anumită categorie socială.

Referitor la *interdicția popularizării și difuzării, prin orice mijloace, de concepții, idei și materiale care promovează orientări sexuale „netradiționale”, schimbarea sexului sau definirea sexului altfel decât biologic*, apreciem că o astfel de formulare este lipsită de claritate, precizie și previzibilitate, fiind de natură să conducă la o aplicare neunitară și arbitrară a normei respective.

Totodată, referitor la posibilul impact al noilor reglementări asupra drepturilor elevilor, este de analizat dacă o excludere a subiectelor legate de identitatea de gen și diversitatea sexuală din mediul educațional nu este de natură să contribuie la o creștere a discriminării și a fenomenelor de violență fizică și psihologică față de elevii care aparțin minorităților sexuale, la lipsa unei educații incluzive, esențială pentru formarea unor cetățeni toleranți și bine informați, precum și la o afectare a stării mentale a elevilor LGBTQIA+, care ar putea percepe școala ca pe un mediu ostil.

9. Referitor la soluțiile legislative preconizate pentru **modificarea Legii audiovizualului nr. 504/2002**, apreciem că sunt aplicabile *mutatis mutandis* considerentele reținute de Curtea Constituțională în **Decizia nr. 907/2020**, menționate mai sus, referitoare la încălcarea **art. 29, art. 16 alin. (1), art. 30 alin. (1) și (2) și art. 1 alin. (3) și (5) din Legea fundamentală**.

În plus, soluțiile legislative preconizate sunt susceptibile și de încălcarea **art. 31 alin. (1), (2) și (4) din Constituție**. Potrivit acestor dispoziții:

„(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngreunat.

(2) Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal.

(...)

(4) Mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.”

Este adevărat că, potrivit **alin. (3)** al aceluiași articol, *„dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională”*, însă restrângerea dreptului la informație în

acest caz trebuie să îndeplinească toate condițiile prevăzute de art. 53 din Constituție. Astfel, un drept fundamental poate fi restrâns potrivit art. 53 alin. (1) din Constituție, pentru:

- apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor;
- desfășurarea instrucției penale;
- prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav.

Totodată, potrivit art. 53 alin. (2) din Constituție restrângerea trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fie necesară într-o societate democratică;
- să fie proporțională cu situația care a determinat-o;
- să fie aplicată în mod nediscriminatoriu;
- să nu aducă atingere existenței dreptului sau libertății.

Din Expunerea de motive nu rezultă că soluțiile propuse sunt necesare într-o societate democratică. De asemenea, în lipsa fundamentării soluțiilor legislative, nu este îndeplinită nici cerința proporționalității măsurii cu situația care ar determina restrângerea dreptului.

În ceea ce privește norma propusă pentru **art. 3 alin. (4)**, considerăm că soluția potrivit căreia programele și emisiunile referitoare la problematica LGBTQ nu sunt servicii de programe prin care se realizează și se asigură informarea și educarea, inclusiv sub aspect științific, astfel cum prevede art. 3 alin. (1) din lege, nu poate fi susținută prin raportare la jurisprudența constituțională anterioară și la normele internaționale în materie.

Așa cum prevede art. 3 alin. (2) din Legea nr. 504/2002, „*toți furnizorii de servicii media audiovizuale au obligația să asigure informarea obiectivă a publicului prin prezentarea corectă a faptelor și evenimentelor și să favorizeze libera formare a opiniilor*”. Prin urmare, radiodifuzorii au obligația de a respecta pluralismul și diversitatea opiniilor, iar introducerea restricțiilor respective poate constitui un cadru juridic de natură să limiteze libertatea jurnaliștilor și a producătorilor de conținut.

În ceea ce privește norma preconizată pentru **art. 29 alin. (1) lit. i)**, considerăm că exprimări precum *interzicerea diseminării și susținerii publice a „ideologiei LGBTQIA+” sau a oricărei alte „ideologii” care promovează relațiile sexuale și de concubinaj ori familie între persoane de același sex, schimbarea sexului și identificarea cu un alt sex decât cel biologic* este lipsită de precizie și

rigoare normativă, fiind de natură a avea drept consecință o aplicare arbitrară și neunitară a normei.

Cu privire la expresia „ideologie LGBTQIA+”, considerăm că aceasta este lipsită de acuratețe și de rigoare semantică și normativă. Prin termenul „ideologie” se înțelege, potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, „totalitatea ideilor și concepțiilor filosofice, morale, religioase etc. care reflectă, într-o formă teoretică, interesele și aspirațiile unor categorii într-o anumită epocă”. Or, acronimul „LGBTQIA+” este un termen generic prin care se face referire la diferitele orientări sexuale și identități de gen. Prin urmare, alăturarea celor doi termeni nu are o bază reală sau obiectivă.

Pe cale de consecință, considerăm că folosirea expresiei respective poate duce la interpretări arbitrare de natură să creeze percepția nejustificată că susținerea drepturilor persoanelor LGBTQIA+ reprezintă o amenințare pentru societate, existând chiar riscul ca modul de aplicare a normei respective, în forma propusă, să legitimeze discriminarea unei categorii sociale.

Referitor la normele referitoare la dispozițiile a căror încălcare constituie contravenție, precizăm că acestea nu pot fi aplicate în forma propusă, sub următoarele aspecte:

a) intervenția legislativă ar trebui să vizeze lit. g) a art. 90 alin. (1) din Legea nr. 504/2002, și nu lit. d);

b) nu sunt cuprinse norme de trimitere existente în prezent în cadrul art. 90 alin. (1) lit. g), la următoarele elemente structurale: art. 27, art. 28 alin. (1), (3) și (4), art. 34 alin. (1) și (5), art. 35 alin. (1), art. 36, art. 39 alin. (2) și (3), art. 41, art. 42¹, art. 42² și art. 85 alin. (3);

c) se face trimitere la norme abrogate în prezent: art. 30 și art. 33.

10. Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului „reglementează cadrul legal privind respectarea, promovarea și garantarea drepturilor copilului” și „se subordonează cu prioritate principiului interesului superior al copilului”, care „se circumscrie dreptului copilului la o dezvoltare fizică și morală normală, la echilibru socioafectiv și la viața de familie”.

Art. 1 alin. (2) din Legea nr. 272/2004 stabilește în sarcina autorităților publice, a furnizorilor privați acreditați, precum și a persoanelor fizice și juridice responsabile de protecția copilului obligația de a respecta, promova și garanta drepturile copilului stabilite prin Constituție și lege, în concordanță cu prevederile Convenției

Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, ratificată de România prin Legea nr. 18/1990.

Astfel, art. 94 din Legea nr. 272/2004 reglementează protecția copilului atât împotriva abuzului unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, cât și a neglijenței unei persoane care are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării copilului, prin care sunt puse în pericol dezvoltarea mentală, spirituală, morală sau socială ori sănătatea psihică a copilului.

Pe de altă parte, art. 28-30 din aceeași lege reglementează dreptul copilului la libertatea de gândire, de conștiință și de religie și la libertatea de exprimare, precum și dreptul copilului capabil de discernământ de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește. De asemenea, art. 51 reglementează dreptul copilului de a primi o educație care să îi permită dezvoltarea, în condiții nediscriminatorii, a aptitudinilor și personalității sale.

În ceea ce privește norma preconizată pentru **art. 28 alin. (4)**, semnalăm că propoziția nu are predicat; prin urmare, din propoziția respectivă nu rezultă care este acțiunea atribuită subiectului acesteia. În ipoteza în care norma respectivă privește **interzicerea** materialelor care „promovează relațiile de concubinaj ori familie între persoane de același sex, schimbarea sexului identificarea cu un alt sex decât cel biologic”, aceasta este, de asemenea, susceptibilă de încălcarea **art. 29, art. 16 alin. (1) și art. 30 alin. (1) și (2)**, fiind aplicabile, *mutatis mutandis*, considerentele reținute de Curtea Constituțională în Decizia nr. 907/2020, menționate mai sus.

Din punctul de vedere al evaluării impactului normei propuse, este de analizat dacă aceasta nu este de natură să conducă la stigmatizarea minorilor LGBTQIA+, să crească riscurile privind violența fizică și biologică și izolarea socială a acestora și să aibă un impact negativ asupra stării mentale a minorilor respectivi.

11. Legea nr. 60/1991 privind organizarea și desfășurarea adunărilor publice prevede că „*libertatea cetățenilor de a-și exprima opiniile politice, sociale sau de altă natură, de a organiza mitinguri, demonstrații, manifestații, procesiuni și orice alte întruniri și de a participa la acestea este garantată prin lege*” (art. 1 alin. (1) teza întâi)

În cazul *Alekseyev și alții v. Rusia*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis că interzicerea adunărilor LGBTQIA+ contravine art. 11, 13 și 14 din Convenția europeană a drepturilor omului. Astfel, Curtea a reținut, în drept, că „*interdicția desfășurării întrunirilor publice ale comunității LGBT nu a constituit o necesitate*

socială presantă și, prin urmare, nu a fost necesară într-o societate democratică. Mai mult, reclamanții au fost supuși unei discriminări nejustificate pe criterii de orientare sexuală și au fost privați de un remediu național efectiv cu privire la plângerile acestora referitoare la încălcarea libertății de întrunire”.

Prin urmare, desfășurarea unei adunări publice poate fi interzisă doar dacă există un risc clar și iminent de afectare a ordinii și liniștii publice, or o astfel de limitare nu se justifică în cazul de față.

Raportat la prevederile Legii fundamentale, semnalăm că soluția propusă este susceptibilă de a încălca prevederile **art. 39 din Constituție**, referitoare la **libertatea întrunirilor**. În fapt, soluția legislativă preconizată **suprimă** dreptul la întrunire al cetățenilor aparținând minorităților sexuale.

În plus, întrucât, ca urmare a acestei interdicții, acești cetățeni nu-și vor mai putea exprima public revendicările, soluția propusă este susceptibilă de a aduce atingere și **libertății de exprimare**, consacrată de **art. 30 din Legea fundamentală**, precum și de a fi considerată discriminatorie, cu încălcarea **art. 4 alin. (2)** și **art. 16 alin. (1)** din Constituție.

Textul propus este de natură să încalce, totodată, o serie de drepturi fundamentale, precum dreptul la exprimare și dreptul la întrunire, prevăzute la **art. 10 și 11 din Convenția europeană a drepturilor omului**, și să discrimineze un grup social pe criterii de orientare sexuală și identitate de gen, fără a exista o justificare legitimă și proporțională pentru interdicția impusă.

În ceea ce privește expresia „prin care se propagă sau derulează ideologii și manifestări”, considerăm că aceasta este vagă și creează premisele aplicării arbitrare a normei.

12. Legea educației fizice și sportului nr. 69/1990 „reglementează organizarea și funcționarea sistemului național de educație fizică și sport în România”, respectiv „toate formele de activitate fizică menite, printr-o participare organizată sau independentă, să exprime sau să amelioreze condiția fizică și confortul spiritual, să stabilească relații sociale civilizate și să conducă la obținerea de rezultate în competiții de orice nivel” (art. 1 alin. (1) și (2) din lege).

Prin urmare, introducerea restricțiilor propuse în Legea nr. 69/1990 nu are o legătură directă cu scopul acestei legi, acela al promovării educației fizice și accesului la practicarea sportului. Astfel, considerăm că legătura între sport și *diseminarea materialelor ce*

promovează activități între persoane de același sex sau persoane care și-au schimbat sexul biologic este forțată și de natură a crea confuzie, fără a avea o justificare practică sau juridică.

Pe de altă parte, textul propus este lipsit de claritate și previzibilitate, ceea ce contravine art. 1 alin. (5) din Constituție. Astfel, formulări precum cea menționată în paragraful anterior nu sunt redactate cu respectarea cerințelor de claritate și previzibilitate, lăsând loc pentru interpretări arbitrare sau neunitare.

Din punctul de vedere al evaluării impactului asupra drepturilor și libertăților fundamentale, este de analizat, totodată, dacă textul propus nu contravine principiilor de incluziune și egalitate care sunt esențiale pentru promovarea sportului ca activitate accesibilă tuturor și nu este de natură să descurajeze persoanele LGBTQIA+ să participe la activități sportive, amplificând discriminarea și excluziunea.

*

* *

În concluzie, față de considerentele arătate, apreciem că **prezenta propunere legislativă nu poate fi promovată în forma propusă.**

PREȘEDINTE

Florin IORDACHE

București
Nr. 1312/19.12.2024